

Wykład 5

II Zasada Termodynamiki c.d.

- Pojęcie entropii i temperatury absolutnej
- II zasada termodynamiki dla procesów nierównowagowych
- Równania Gibbsa dla procesów quasistatycznych
- Równania Eulera
- Relacje Gibbsa-Duhema

Konsekwencje II zasady termodynamiki w odniesieniu do procesów quasistatycznych (odwracalnych).

Uwaga 1

II zasada stwierdza, że adiabaty $DQ = 0$ nie przecinają się ani nie są styczne w żadnym punkcie do wspólnej hiperpowierzchni.

Uwaga 2

$\forall$ procesu termodynamicznego tak zdefiniowanego
 $\exists$ para funkcji (τ, σ) :

$$DQ = \tau d\sigma$$

$\tau \equiv \lambda$ wprowadzone na poprzednim wykładzie

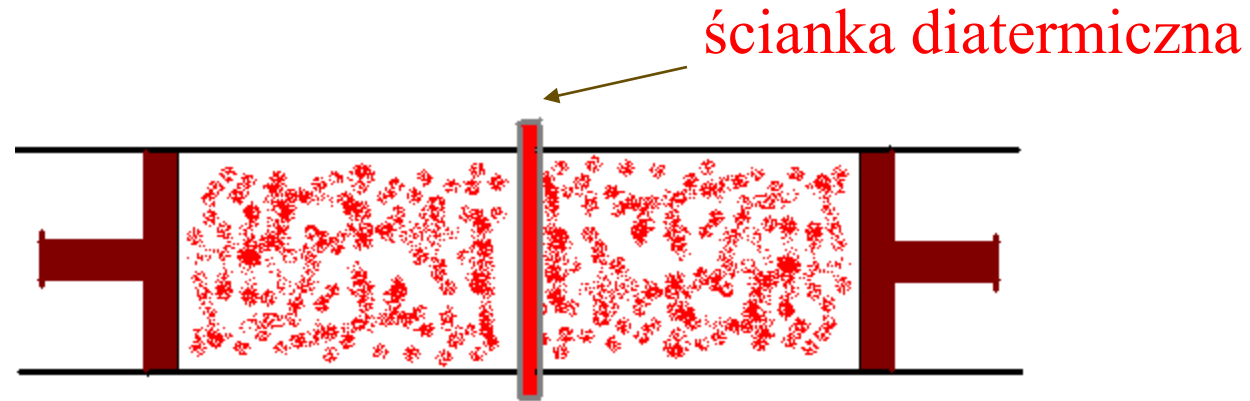
Uwaga 3

**II zasada termodynamiki ma trywialny aspekt :
dla układów opisywanych przez conajwyżej 2 zmienne
termodynamiczne (np. zbiornik z gazem, pojedyncza
ciecz jednorodna, ciało proste, etc.) jest twierdzeniem
(a nie niezależnym postulatem).**

Uwaga 4

**Ponieważ (τ, σ) nie jest jednoznacznie zdefiniowana,
ani τ ani σ nie może być jeszcze związana z absolutną
temperaturą i entropią.**

Osiągniemy to dopiero analizując warunek równowagi
(+ addytywność dla DQ) dla dwóch (lub więcej)
podukładów będących we wzajemnym kontakcie.
W tym przypadku II zasada przestaje być trywialna,
bo mamy więcej niż 2 zmienne niezależne.

$$F(p_1, V_1; p_2, V_2) = 0$$

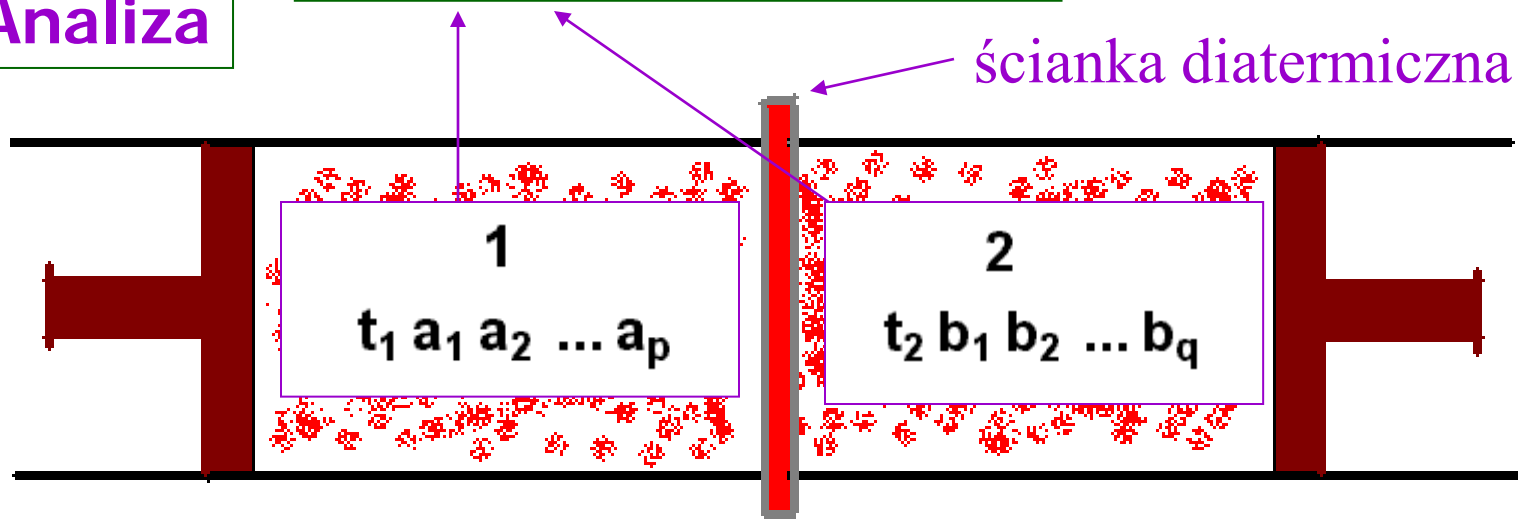
Bądź ogólnie:

$$F(a_1, a_2, \dots, a_p; b_1, b_2, \dots, b_q) = 0$$

zmieniamy oznaczenia τ : czynnik całkujący
 t : temperatura empiryczna
(lub czas)

Analiza

(niezależne parametry stanu)

każdy z podukładów ma czynnik całkujący :

$$DQ_1 = \tau_1(t_1, a_1, \dots, a_p) d\sigma_1(t_1, a_1, \dots, a_p)$$

$$DQ_2 = \tau_2(t_2, b_1, \dots, b_q) d\sigma_2(t_2, b_1, \dots, b_q)$$

w równowadze

termodynamicznej :

$$t_1 = t_2 = t$$

wybierając $t, a_1, \dots, a_p, b_1, \dots, b_q$ jako zmienne niezależne dla połączonego układu otrzymujemy :

$$DQ = \tau(t, \dots) d\sigma(t, \dots) = DQ_1 + DQ_2 = \tau_1 d\sigma_1 + \tau_2 d\sigma_2$$

$$\tau d\sigma = \tau_1 d\sigma_1 + \tau_2 d\sigma_2$$

Powyższy związek wynikający z addytywności ciepła, po dołączeniu równowagi termodynamicznej (istnienie t) + własności różniczek pozwoli wprowadzić temperaturę absolutną i entropię

$$d\sigma = \frac{\tau_1}{\tau} d\sigma_1 + \frac{\tau_2}{\tau} d\sigma_2 \quad \Rightarrow \quad \sigma = \sigma(\sigma_1, \sigma_2)$$

$$\Rightarrow \frac{\partial \sigma}{\partial \sigma_i} = \frac{\tau_i}{\tau} \quad (i = 1, 2) \quad \Rightarrow \quad \frac{\tau_i}{\tau} \text{ zależy jedynie od } \sigma_1, \sigma_2$$

$$\Rightarrow \frac{\partial}{\partial t} \left(\frac{\tau_i}{\tau} \right) = 0 \quad \Rightarrow \quad \frac{1}{\tau_i} \frac{\partial \tau_i}{\partial t} = \frac{1}{\tau} \frac{\partial \tau}{\partial t} \quad \Rightarrow \quad \frac{\partial \ln(\tau_i)}{\partial t} = \frac{\partial \ln(\tau)}{\partial t}$$

$$\Rightarrow \frac{\partial}{\partial t} \left(\frac{\tau_i}{\tau} \right) = 0 \quad \Rightarrow \quad \frac{1}{\tau_i} \frac{\partial \tau_i}{\partial t} = \frac{1}{\tau} \frac{\partial \tau}{\partial t} \quad \Rightarrow \quad \frac{\partial \ln(\tau_i)}{\partial t} = \frac{\partial \ln(\tau)}{\partial t} \quad (1)$$

$$\Rightarrow \frac{\partial \ln(\tau_1)}{\partial t} = \frac{\partial \ln(\tau_2)}{\partial t} = \frac{\partial \ln(\tau)}{\partial t}$$

Biorąc pod uwagę, że każda z funkcji τ_1 , τ_2 , τ zależy od różnego zbioru zmiennych, równość powyższa zachodzi tylko wtedy, gdy istnieje uniwersalna (i jedyna) funkcja $g(t)$, tj. niezależna od indywidualnych własności ciał, taka że

$$\frac{\partial \ln(\tau_1)}{\partial t} = \frac{\partial \ln(\tau_2)}{\partial t} = \frac{\partial \ln(\tau)}{\partial t} = g(t)$$

$$d\sigma = \frac{\tau_1}{\tau} d\sigma_1 + \frac{\tau_2}{\tau} d\sigma_2 \Rightarrow \sigma = \sigma(\sigma_1, \sigma_2)$$

$$\Rightarrow \frac{\partial \sigma}{\partial \sigma_i} = \frac{\tau_i}{\tau} \quad (i = 1, 2) \Rightarrow \frac{\tau_i}{\tau} \text{ zależy jedynie od } \sigma_1, \sigma_2$$

$$\frac{\partial \ln(\tau_1)}{\partial t} = \frac{\partial \ln(\tau_2)}{\partial t} = \frac{\partial \ln(\tau)}{\partial t} = g(t)$$

Stąd

$$\tau_i = \bar{\psi}_i(\sigma_i) \exp\left[\int^t g(t') dt'\right]$$

$$\tau = \bar{\psi}(\sigma_1, \sigma_2) \exp\left[\int^t g(t') dt'\right]$$

Dla dowolnego makroskopowego układu termodynamicznego w równowadze z innym układem (otoczeniem), czynnik całkujący τ dla DQ : $DQ = \tau d\sigma$ jest iloczynem czynnika zależnego jedynie od σ_i i uniwersalnej funkcji temperatury empirycznej! Ten drugi czynnik wprowadza pojęcie tzw. temperatury bezwzględnej (absolutnej).

DEF.

Temperaturę bezwzględną definiujemy jako :

$T \stackrel{\text{df}}{=} C \exp\left[\int^t g(t') dt'\right]$, gdzie **C jest dowolną stałą. Na ogół przyjmujemy **C > 0**.**

UWAGA 1

C służy do kalibracji temperatury :

**$T(t_{\text{wrz H}_2\text{O}}, 1 \text{ atm}) - T(t_{\text{topn. lodu}}, 1 \text{ atm}) = 100^\circ \text{K}$
punkt potrójny wody : **T = 273.16 K (SI)****

UWAGA 2

$$\tau \stackrel{\text{df}}{=} C \exp\left[\int^t g(t') dt'\right]$$

C jest jedyną dowolną stałą występującą w definicji **T**.

Zatem wybór znaku **C**, np. **C** > 0, oznacza, że dla

dowolnego stanu termodynamicznego **T** ≥ 0 !!!

⇒ **T = 0** jest jednoznacznie zafiksowane i ma uniwersalne znaczenie!

POJĘCIE ENTROPII

$$\tau d\sigma = \tau_1 d\sigma_1 + \tau_2 d\sigma_2$$
$$\tau_i = \bar{\psi}_i(\sigma_i) \exp\left[\int^t g(t') dt'\right]; \quad \tau = \bar{\psi}(\sigma_1, \sigma_2) \exp\left[\int^t g(t') dt'\right]$$

$$\bar{\psi}(\sigma_1, \sigma_2) d\sigma = \bar{\psi}_1(\sigma_1) d\sigma_1 + \bar{\psi}_2(\sigma_2) d\sigma_2 \implies \bar{\psi}(\sigma_1, \sigma_2) = \bar{\psi}(\sigma)$$

$$T \stackrel{\text{df}}{=} C \exp\left[\int^t g(t') dt'\right]$$

Zatem dla dowolnego układu w równowadze (podlegającego procesom odwracalnym)

$$\begin{aligned} DQ &= \tau d\sigma = \left[C \exp\left[\int^t g(t') dt'\right] \right] \left[C^{-1} \bar{\psi}(\sigma) d\sigma \right] \\ &= T(t) dS \end{aligned}$$

gdzie

$$S \stackrel{\text{df}}{=} \frac{1}{C} \int^{\sigma} \bar{\psi}(\sigma') d\sigma'; \quad T \stackrel{\text{df}}{=} C \exp\left[\int^t g(t') dt'\right]$$

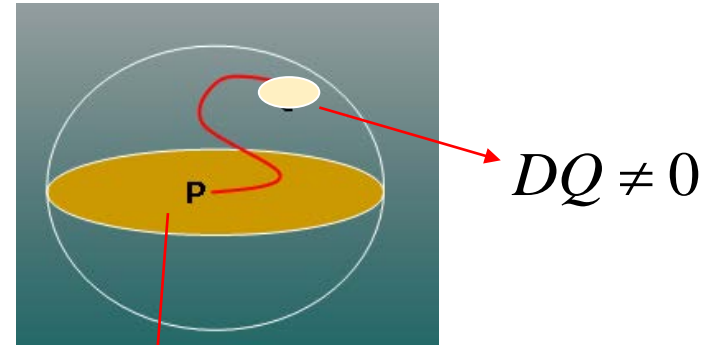
Funkcję stanu S nazywa się entropią układu. Mamy również

$$DQ = T dS$$

$$TdS = T dS_1 + T dS_2 \iff S = S_1 + S_2 (+ \text{const})$$

II Zasada Termodynamiki (podsumowanie)

W otoczeniu **dowolnego** stanu termodynamicznego **zawsze są stany**, których nie można osiągnąć po drogach adiabatycznych tzn. w wyniku procesu adiabatycznego ($DQ = 0$)

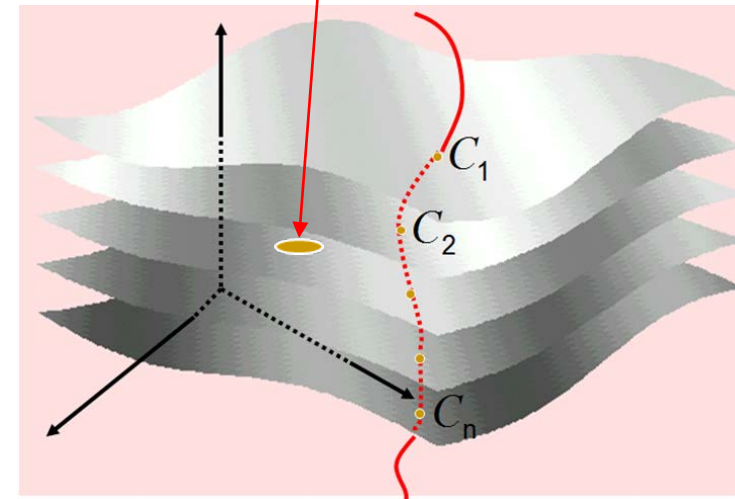

Hiperpowierzchnie pokrywają (przynajmniej lokalnie) $\mathbb{R}^n$, a rodzina $\{f^{-1}(C)_{C \in \mathbb{R}}\}$ nazywa się uwarstwieniem $\mathbb{R}^n$.

Hiperpowierzchnie odpowiadające różnym wartościom C nie przecinają się ani nie stykają !!!

Jest to zagwarantowane przez warunek :

$$\sum_i \left(\frac{\partial f}{\partial x_i} \right)^2 = \sum_i X_i^2 > 0$$

II zasada stwierdza, że adiabaty $DQ = 0$ nie przecinają się ani nie są styczne w żadnym punkcie do wspólnej hiperpowierzchni.

Dowiedliśmy zatem, że geometryczne sformułowanie II zasady termodynamiki dla procesów odwracalnych (Caratheodory) zawiera wszystkie najważniejsze oczekiwania, tzn.

- Istnienie absolutnej skali dla temperatury (która zależy jedynie od temperatury empirycznej).
Dodatkowo wyróżniony został punkt $T = 0$.
- Istnienie nowej funkcji stanu układu (związanej z ciepłem) tzn. entropii.
- **Uwaga:** rachunki możemy prowadzić także dla procesów nieodwracalnych zastępując dany proces równoważnym proc. quasist. odwracalnym.

Łącząc I-szą i II-gą zasadę termodynamiki otrzymujemy szereg bardzo ważnych relacji

• Równania Gibbsa (ważne dla procesów quasistatycznych)

$$\begin{cases} dU = TdS - pdV + \sum_i X_i dx_i + \sum_j \mu_j dN_j \\ dS = \frac{1}{T} dU + \frac{p}{T} dV - \sum_i \frac{X_i}{T} dx_i - \sum_j \frac{\mu_j}{T} dN_j \end{cases}$$

$$U = U(S, V, \{X_i\}, \{N_j\})$$

$$S = S(U, V, \{X_i\}, \{N_j\})$$

naturalne zmienne (ekstensywne)
wynikające
z I-szej i II-giej zasady

Równania Eulera (konsekwencje jednorodności 1- szego rzędu dla U i S)

$$U(\lambda S, \lambda V, \{\lambda x_i\}, \{\lambda N_j\}) = \lambda U(S, V, \{x_i\}, \{N_j\}) \quad (\lambda \geq 1)$$

różniczkując obie strony po λ otrzymamy :

$$\frac{\partial U}{\partial(\lambda S)} \frac{\partial(\lambda S)}{\partial \lambda} + \frac{\partial U}{\partial(\lambda V)} \frac{\partial(\lambda V)}{\partial \lambda} + \dots = U(S, V, \{x_i\}, \{N_j\})$$

$$\frac{\partial U}{\partial(\lambda S)} S + \frac{\partial U}{\partial(\lambda V)} V + \dots = U(S, V, \{x_i\}, \{N_j\})$$

$$\frac{\partial U}{\partial(\lambda \mathbf{S})} \mathbf{S} + \frac{\partial U}{\partial(\lambda \mathbf{V})} \mathbf{V} + \dots = U(\mathbf{S}, \mathbf{V}, \{\mathbf{x}_i\}, \{\mathbf{N}_j\})$$

wstawiając $\lambda = 1$ dostajemy

$$\frac{\partial U}{\partial \mathbf{S}} \mathbf{S} + \frac{\partial U}{\partial \mathbf{V}} \mathbf{V} + \dots = U(\mathbf{S}, \mathbf{V}, \{\mathbf{x}_i\}, \{\mathbf{N}_j\})$$

i pamiętając, że

$$dU = TdS - pdV + \sum_i X_i dx_i + \sum_j \mu_j dN_j$$

otrzymamy

$$\begin{cases} U(\mathbf{S}, \mathbf{V}, \{\mathbf{x}_i\}, \{\mathbf{N}_j\}) = TS - pV + \sum_i X_i x_i + \sum_j \mu_j N_j \\ \mathbf{S}(U, \mathbf{V}, \{\mathbf{x}_i\}, \{\mathbf{N}_j\}) = \frac{1}{T} U + \frac{p}{T} V - \sum_i \frac{X_i}{T} x_i - \sum_j \frac{\mu_j}{T} N_j \end{cases}$$

•Najprostsze z równań Eulera (przykłady)

(a) dla układu jednoskładnikowego i jednofazowego

$$U(S, V, N) = TS - pV + \mu N$$

(b) dla gazu fotonowego w doskonale czarnej wnęce

$$U(S, V, N) = TS - pV; \quad \mu = 0$$

(w tym przypadku potencjał chemiczny = 0
bo nie ma ograniczenia na ilość fotonów;
N jest nieokreślone (również $\langle N \rangle$)

(c) powyższe relacje jednorodności są prawdziwe jedynie wtedy, gdy potencjały termodynamiczne są ekstensywne (w granicy termodynamicznej, dla krótkozasięgowych oddziaływań)

Równanie Gibbsa Duhema

Równanie Eulera musi być konsyistentne z I-szą zasadą termodynamiki dla procesów quasistatycznych.

(To wymusza dodatkową relację między parametrami intensywnymi)

$$(\mathbf{dU})_{\text{I+II zas. term.}} = (\mathbf{dU})_{\text{policzone z rel. Eulera}}$$

$$\begin{aligned} \mathbf{TdS} - \mathbf{pdV} + \sum_i \mathbf{X}_i \mathbf{dx}_i + \sum_j \mathbf{\mu}_j \mathbf{dN}_j &= \\ \mathbf{d} \left(\mathbf{TS} - \mathbf{pV} + \sum_i \mathbf{X}_i \mathbf{x}_i + \sum_j \mathbf{\mu}_j \mathbf{N}_j \right) &= \\ \mathbf{TdS} - \mathbf{pdV} + \sum_i \mathbf{X}_i \mathbf{dx}_i + \sum_j \mathbf{\mu}_j \mathbf{dN}_j + \\ \left(\mathbf{SdT} - \mathbf{Vdp} + \sum_i \mathbf{x}_i \mathbf{dX}_i + \sum_j \mathbf{N}_j \mathbf{d\mu}_j \right) & \end{aligned}$$

$\Rightarrow$

$$\mathbf{SdT} - \mathbf{Vdp} + \sum_i \mathbf{x}_i \mathbf{dX}_i + \sum_j \mathbf{N}_j \mathbf{d\mu}_j = \mathbf{0}$$

PODSUMOWANIE (U i S w swych naturalnych zmiennych (ekstensywnych)); procesy quasistatyczne)

$$\begin{cases} dU = TdS - pdV + \sum_i X_i dx_i + \sum_j \mu_j dN_j \\ dS = \frac{1}{T} dU + \frac{p}{T} dV - \sum_i \frac{X_i}{T} dx_i - \sum_j \frac{\mu_j}{T} dN_j \end{cases}$$

$$U = U(S, V, \{x_i\}, \{N_j\})$$

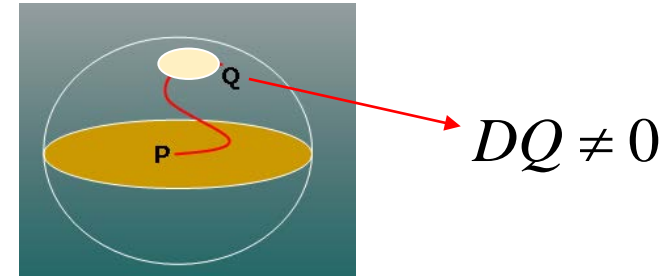
$$S = S(U, V, \{x_i\}, \{N_j\})$$

$$\begin{cases} U(S, V, \{x_i\}, \{N_j\}) = TS - pV + \sum_i X_i x_i + \sum_j \mu_j N_j \\ S(U, V, \{x_i\}, \{N_j\}) = \frac{1}{T} U + \frac{p}{T} V - \sum_i \frac{X_i}{T} x_i - \sum_j \frac{\mu_j}{T} N_j \end{cases}$$

$$\boxed{SdT - Vdp + \sum_i x_i dX_i + \sum_j N_j d\mu_j = 0}$$

II Zasada Termodynamiki ogólnie (postulat) (Carathéodory, Born)

W otoczeniu **dowolnego** stanu termodynamicznego **zawsze są stany**, których nie można osiągnąć po drogach adiabatycznych tzn. w wyniku procesu adiabatycznego ($DQ = 0$)

Konsekwencje dla procesów nieodwracalnych

W dowolnych procesach adiabatycznych entropia układu jest funkcją niemalejącą :

$$\boxed{\Delta S \geq 0},$$

gdzie znak równości obowiązuje dla procesów odwracalnych.

(a) procesy adiabatyczne quasistatyczne (odwracalne)

$$\mathbf{DQ = 0 \iff \Delta S = 0 \qquad DQ = TdS}$$

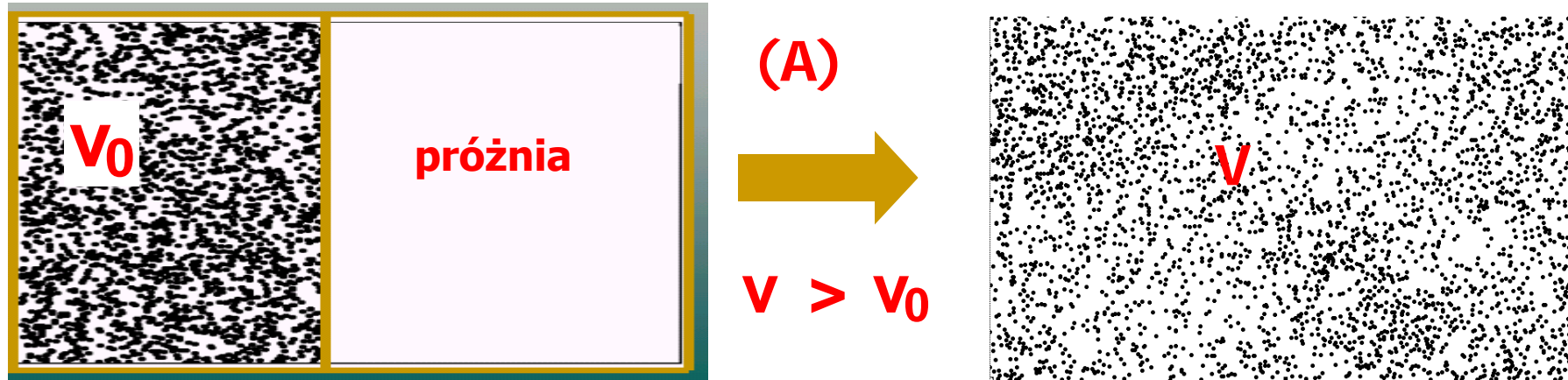
(b) ogólne procesy adiabatyczne : $DQ = 0$, $\Delta S \neq 0$

$$\mathbf{(DQ \neq TdS)}$$

(c) mamy produkcję entropii w procesach nieodwracalnych

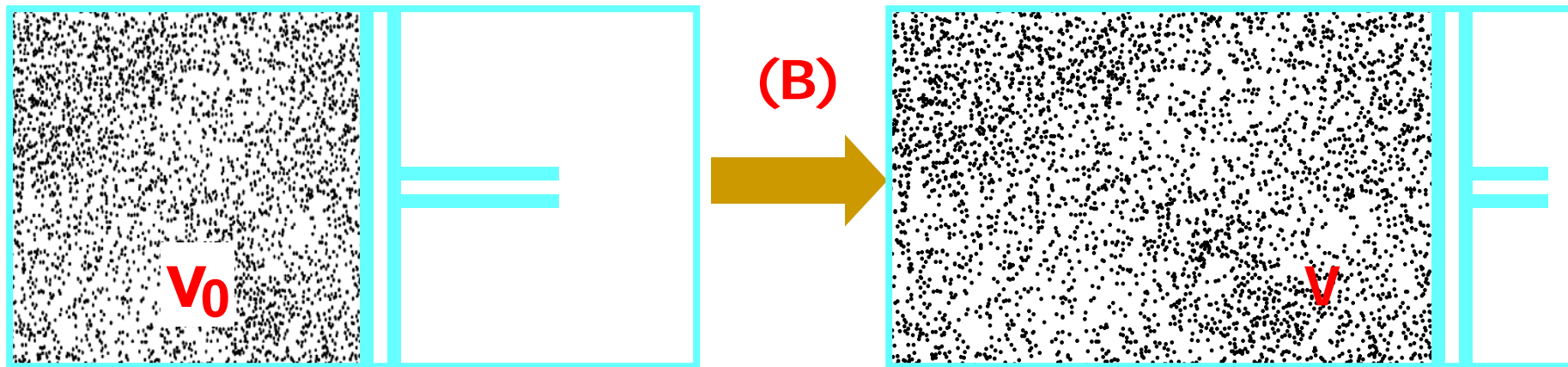
Zamiast dowodu, przykład:

nieodwracalne rozprężanie gazu doskonałego do próżni

Szukamy ΔS dla procesu (A)

Ponieważ stany początkowy i końcowy są stanami równowagi można przeprowadzić równoważny proces quasistatyczny (odwracalny)

Ponieważ entropia jest funkcją stanu, więc (liczbowo)

$$(\Delta S)_A = (\Delta S)_B$$

$(\Delta S)_B$ możemy wyliczyć z I – szej części II zasady termodynamiki :

$$dU = TdS - pdV \Leftrightarrow dS = \frac{1}{T} dU + \frac{p}{T} dV$$

ale dla gazu doskonałego $U = U(T) \Rightarrow$ rozprężanie nie zmienia energii wewnętrznej gazu doskonałego. Stąd

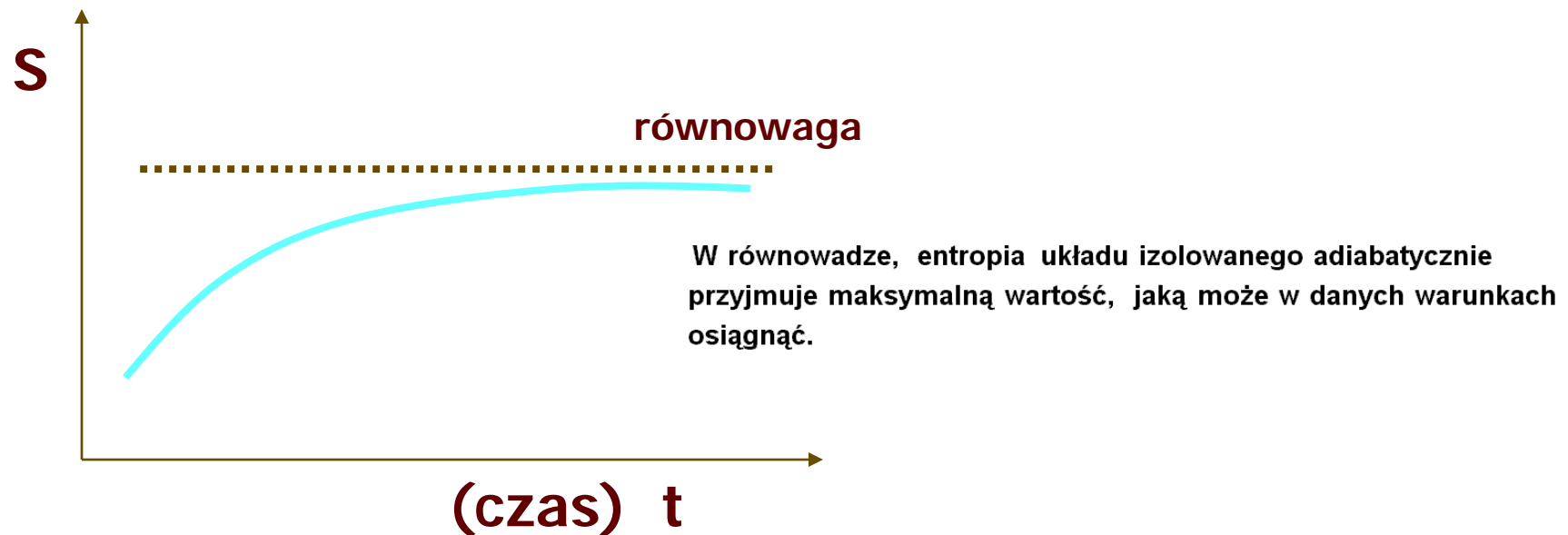
$$dS = \frac{p}{T} dV \Rightarrow \int_{V_0}^V dS = nR \int_{V_0}^V \frac{dV}{V} = nR \ln\left(\frac{V}{V_0}\right)$$

$$S(V) - S(V_0) = \Delta S = nR \ln\left(\frac{V}{V_0}\right)$$

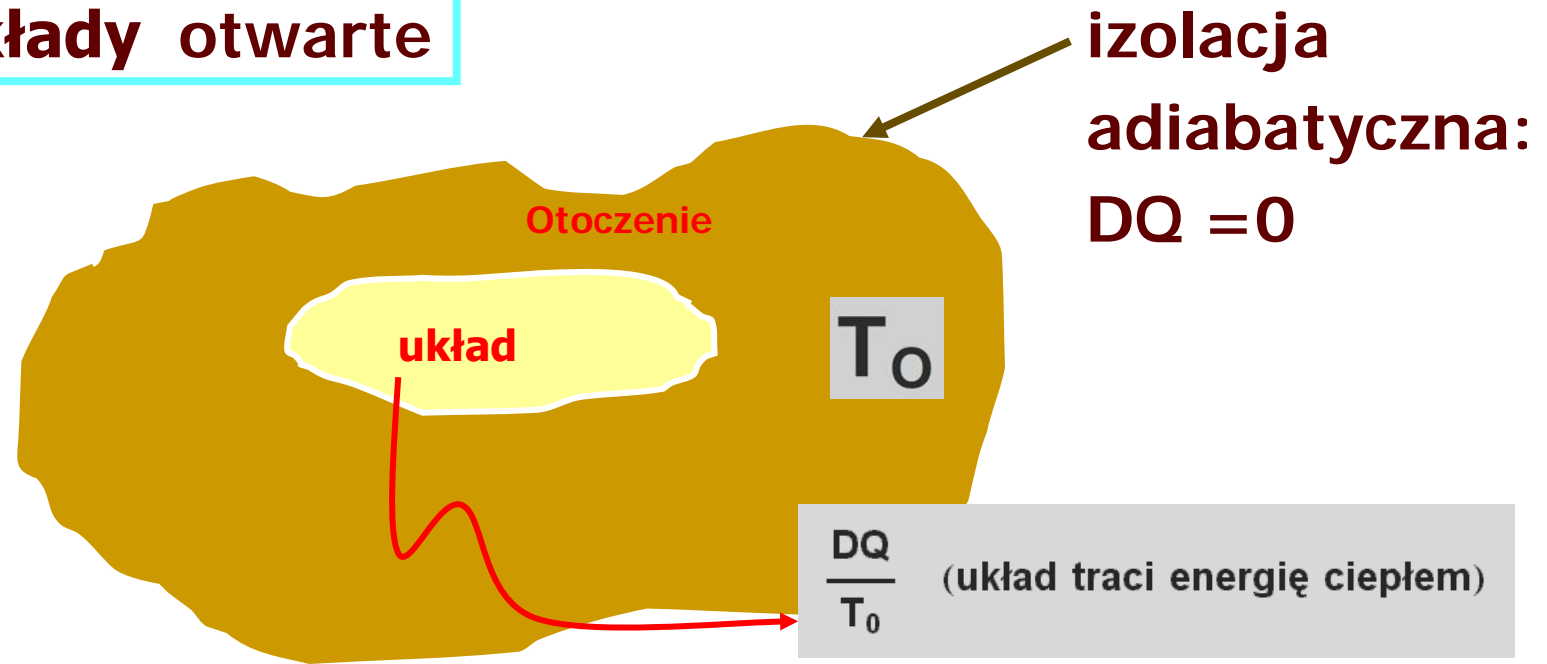

II zasada jako zasada wariacyjna

$$\Delta S \text{ układ izolowany adiabatycznie} \equiv DQ = 0 \quad \geq 0$$

Układy otwarte

(a) w przypadku adiabatycznej izolacji układu :

$$\Delta S_U |_{DQ=0} = \Delta S_{\text{wyprodukowana}} \geq 0$$

(b) po usunięciu izolacji układ traci dodatkowo energię ciepłem

$$\int \frac{DQ}{T_0}$$

stąd, dla dowolnego procesu

$$\Delta S_U = \Delta S_{\text{wyprodukowana}} \geq 0 + \int \frac{DQ}{T_0} \geq \int \frac{DQ}{T_0}$$

$$\Delta S_U = \Delta S_{\text{wyprodukowana}} \geq 0 + \int \frac{DQ}{T_0} \geq \int \frac{DQ}{T_0}$$

Stąd dla dowolnego procesu:

$$\Delta S_U \geq \int \frac{DQ}{T_0}$$

Jest to najogólniejsze sformułowanie II zas.

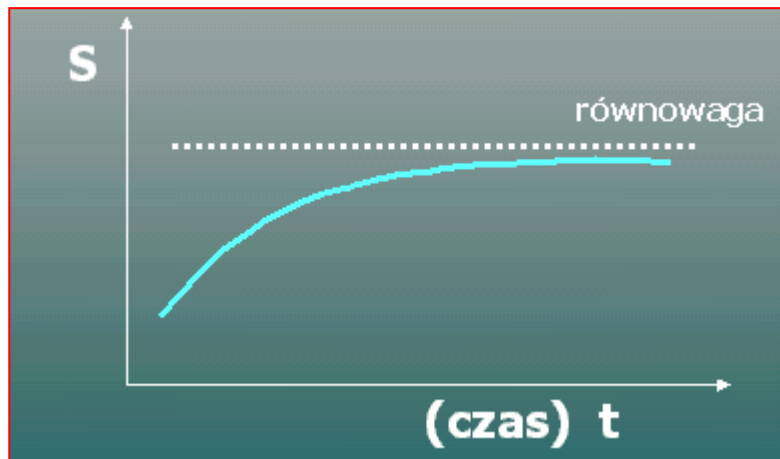
DYGRESJA

$$\Delta S_U = \underbrace{\Delta S_{\text{wyprodukowana}}}_{\geq 0} + \int \frac{DQ}{T_0} \geq \int \frac{DQ}{T_0}$$

- dla procesów kołowych:

$$0 = \oint dS_U \geq \oint \frac{DQ}{T_0} \quad (\text{nierówność Clausiusa})$$

- można również (układ izolowany):

$$\frac{dS_{\text{wyprodukowana}}}{dt} = \sigma_S \geq 0$$

Podstawa termodynamiki procesów nieodwracalnych

σ_S : nazywane jest źródłem entropii

Podsumowanie (konsekwencje II zasady term.):

- Wyrażenie różniczkowe dQ dla ciepła pobranego w sposób odwracalny przez termicznie jednorodny układ jest całkowalne. Wśród różnych czynników całkujących jeden $T = T(t)$ jest uniwersalną funkcją temperatury empirycznej i nie zależy od reszty parametrów stanu oraz indywidualnych własności ciał

równanie $dQ = T(t) dS$ określa nową funkcję stanu S zwaną entropią.

- We wszystkich procesach zachodzących w dowolnym adiabatycznie izolowanym układzie entropia jest funkcją niemalejącą:

$$S_{\text{końcowe}} - S_{\text{początkowe}} \geq 0;$$

równość zachodzi dla procesów odwracalnych

- Sformułowanie Caratheodory'ego odnosi się także do układów niejednorodnych termicznie

UZUPEŁNIENIA

Przykład na zastosowanie pojęcia entropii (na ćwiczenia)

Pokażę, że termometr którym jest gaz doskonały mierzy temperaturę absolutną

Tzn. jeśli przyjąć r. stanu gazu doskonałego w formie

$$pV = nf(t) \equiv n\tilde{T} = n\phi(T)$$

wtedy, z dokładnością do stałej multiplikatywnej $\tilde{T}$ jest temperaturą absolutną: $\tilde{T} = AT$

1. Na początek dowiedzimy, że jeśli ciało proste dla którego $dU = TdS - pdV$ spełnia równanie stanu $p = h(V)T$, wtedy $U = U(T)$. Szczególnym przypadkiem jest oczywiście gaz doskonały.

$$Z \quad dU = TdS - pdV \implies dS = \frac{1}{T} dU + \frac{p}{T} dV;$$

Niech $U = U(T, V)$, wtedy

$$\begin{aligned} dS &= \frac{1}{T} \left. \frac{\partial U}{\partial V} \right|_T dV + \frac{1}{T} \left. \frac{\partial U}{\partial T} \right|_V dT + \frac{p}{T} dV \\ &= \left[\frac{1}{T} \left. \frac{\partial U}{\partial V} \right|_T + \frac{p}{T} \right] dV + \frac{1}{T} \left. \frac{\partial U}{\partial T} \right|_V dT \end{aligned}$$

$$\implies \left. \frac{\partial S}{\partial V} \right|_T = \frac{1}{T} \left. \frac{\partial U}{\partial V} \right|_T + \frac{p}{T}$$

$$\left. \frac{\partial S}{\partial T} \right|_V = \frac{1}{T} \left. \frac{\partial U}{\partial T} \right|_V$$

ale dla pełnych różniczek

mamy tożsamości krzyżowe

$$\frac{\partial^2 S}{\partial T \partial V} = \frac{\partial^2 S}{\partial V \partial T} \implies \frac{\partial}{\partial T} \left[\frac{1}{T} \left. \frac{\partial U}{\partial V} \right|_T + \frac{p}{T} \right] = \frac{\partial}{\partial V} \left[\frac{1}{T} \left. \frac{\partial U}{\partial T} \right|_V \right]$$

lub

$$\frac{-1}{T^2} \left(\frac{\partial U}{\partial V} \right)_T + \frac{1}{T} \frac{\partial^2 U}{\partial T \partial V} - \frac{p}{T^2} + \frac{1}{T} \left(\frac{\partial p}{\partial T} \right)_V = \frac{1}{T} \frac{\partial^2 U}{\partial V \partial T}.$$

dU też jest różniczką zupełną, zatem $\frac{\partial^2 U}{\partial T \partial V} = \frac{\partial^2 U}{\partial V \partial T}$

$$\Rightarrow \boxed{\left(\frac{\partial U}{\partial V}\right)_T = T \left(\frac{\partial p}{\partial T}\right)_V - p} = 0 \text{ dla } p = h(V)T$$

Zatem, w szczególności dla gazu doskonałego $U = U(T)$.

A teraz druga część dowodu: Załóżmy, że $pV = n\phi(T)$ oraz $U = U(T)$ (T : temperatura absolutna). Poprzednio wyprowadziliśmy, że

$$\left(\frac{\partial U}{\partial V}\right)_T = T \left(\frac{\partial p}{\partial T}\right)_V - p = 0; \text{ mnożąc stronami przez } V$$

otrzymamy

$$T \left(\frac{\partial(pV)}{\partial T}\right)_V - pV = 0 \Rightarrow nT \frac{d\phi(T)}{dT} - n\phi(T) = 0$$

rozwiązując to równanie różniczkowe otrzymamy

$$T \left(\frac{\partial(pV)}{\partial T} \right)_V - pV = 0 \implies nT \frac{d\phi(T)}{dT} - n\phi(T) = 0$$

rozwiązując to równanie różniczkowe otrzymamy

$$\phi(T) = \text{const} \times T = AT \implies pV = nAT; \text{ biorąc } A = R$$

otrzymamy T w skali Kelwina.

